

Seniorimaahanmuuttajien ohjatun toiminnan tarpeet Jyväskylän alueella

Anna Abakumova

Opinnäytetyö
Toukokuu 2011

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) ABAKUMOVA, Anna	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 25.5.2011
	Sivumäärä 35	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Seniorimaahanmuuttajien ohjatun toiminnan tarpeet Jyväskylässä.		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KOKKO, Marja-Liisa		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän Monikulttuurisuuskeskus Gloria		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen ja sisältää kirjallisen raportin lisäksi vielä toiminnallisen osuuden. Sen tavoitteena oli tiedon keruu jyväskyläläisten seniorimaahanmuuttajien tilanteesta ja heidän asemastaan yhteiskunnassa nykyaikoina. Oli tärkeää saada selville myös minkälaisia kotoutumista tukevia ohjatun toiminnan tarpeita heillä on ja kokeilla toiminnallista ohjelmaa, joka sopisi kohderyhmälle. Tarkoituksena oli myös selvittää, minkälaista ohjattua toimintaa seniorimaahanmuuttajille on tarjolla Jyväskylässä, miten aktiivisesti he osallistuvat siihen ja mitkä ovat osallistumattomuuden syyt.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Jyväskylän Monikulttuurisuuskeskus Gloria. Ohjaustoiminta oli toteutettu kahdessa ryhmässä: Gloria-keskuksen seniorimaahanmuuttaja- ja Puhuhdan asukas yhteisön venäläissenioreiden ryhmässä. Yhteensä ohjaukset tuli 11. Raportti ja toiminnan tarpeen arviointi on tehty asiakaspalautteiden ja havaintojen pohjalta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Seniorimaahanmuuttaja, ikääntyvä maahanmuuttaja, kotoutuminen, ryhmäohjaus, toiminnallisuus		
Muut tiedot		

Author(s) ABAKUMOVA, Anna	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 25.5.2011
	Pages 35	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title A need of group activities for senior immigrants in Jyväskylä.		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) KOKKO, Marja-Liisa		
Assigned by Multicultural Center of Jyväskylä Gloria		
Abstract <p>This thesis was functional, which means that it consisted of a practical part and contains a report of the practical part. The report also contains theoretical background. One objective of this thesis was to find information about the situation of senior immigrants in the Finnish society. It was also important to find out what kind of integration-supporting group activities they needed and to experiment with functional activities that would suit them. The question was also to examine what integration-supporting activities already existed in Jyväskylä, how actively the target group participated in them and what the reasons of nonparticipation were.</p> <p>This thesis was assigned by the Multicultural Center Gloria. The activities were carried out in two groups of senior immigrants: the group of Multicultural Center Gloria's seniors and the seniors of the Russian-speaking community in the Pupuhuhta suburb. In total 11 times of group activities were organized. The report was based on the target group's feedback and the supervisor's observation.</p>		
Keywords Senior immigrants, group activity, integration.		
Miscellaneous		

Sisältö

1 Johdanto	3
2 Seniori-ikäiset maahanmuuttajat Suomessa	4
3 Seniori-ikäisen maahanmuuttajan kotoutumista tukevat palvelut	7
3.1 Ohjaus- ja neuvontapalvelut Jyväskylässä	7
3.2 Ohjattu toiminta kotoutumisen tukena	8
3.2.1 Virma-hanke	8
3.2.2 Monikulttuurisuuskeskus Gloria	10
3.2.3 Seniori maahanmuuttajille suunnatut palvelut muualla Suomessa	11
3.3 Seniorimaahanmuuttajien kotouttaminen	12
3.4 Uusi kotoutumislaki 2011	13
3.5 Palveluiden hyödyntäminen	14
4 Seniori-ikäisen maahanmuuttajan kotoutumiseen liittyvät erityistarpeet	16
4.1 Kielitaito, yksinäisyys ja eristäytyminen	17
4.2 Ikääntyminen on erilaista maahanmuuttajilla	18
4.3 Identiteetti	18
5 Esimerkkejä toimintamenetelmistä	19
5.1 Narratiivisuus	19
5.2 Muistelu	19
6 Toiminnallisen osuuden toteuttaminen	20
6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	20
6.2 Suunnittelun eteneminen	21
6.2.1 Alkuhaastattelut	21
6.2.2 Markkinointi	22
6.2.3 Asiakasryhmät	23
6.3 Monikulttuurisuuskeskus Glorian Elämän hetki- ryhmätuokiot	24
6.3.1 Toiminnan kuvaus	24
6.3.2 Arviointi	28
6.3.3 Tulevaisuuden näkymät	29
6.4 Juttutuvan ryhmätuokiot	30
6.4.1 Juttutuvan toiminnan kuvaus	30
6.4.2 Arviointi	32

6.4.3 Tulevaisuuden näkymät.....	33
7 Pohdinta	33
Lähteet:	36
Liitteet:	39
Liite 1	39
Liite 2	40
Liite 3	41

1 Johdanto

Työni tavoitteena on tiedon keruu jyvaskyläläisten seniorimaahanmuuttajien tilanteesta ja heidän asemastaan yhteiskunnassa nykyaikoina. On tärkeää saada selville myös minkälaisia kotoutumista tukevia ohjatun toiminnan tarpeita heillä on ja kokeilla toiminnallista ohjelmaa, joka sopisi kohderyhmälle.

Minkälaisia palveluita, eli tässä tapauksessa kotoutumista edistäviä ja tukevia toimintoja seniorimaahanmuuttajille on jo järjestetty meidän kaupungissamme? Kuinka tarpeelliseksi seniorimaahanmuuttajat kokevat ne ja kuinka aktiivisesti asiakkaat osallistuvat niihin? Mitkä ovat osallistumattomuuden syyt? Nämä ovat kysymyksiä, joihin haen vastausta.

Rajaan aiheen ikääntyviin maahanmuuttajiin, eli en erityisemmin tarkastele maahanmuuttajuutta enkä ikääntymistä sellaisinaan, koska sitä on jo tehty ennen ja se oli myös yksi hyvä näkökulma. Olisi mielenkiintoista saada tietoa koko Suomesta, mutta yritän syventyä Jyvaskylän seudun palveluihin. Ikääntymistä eri kulttuureissa on jonkun verran tutkittu. Toiminnallisista menetelmistä, jotka sopivat erityisesti seniorimaahanmuuttajille löytyy hyvin vähän tietoa.

Aiheen valinta perustuu etenkin omaan kiinnostumiseen monikulttuurisuudesta ja maahanmuuttajatyöstä. Itselläni on myös maahanmuuttajatausta, joka auttaa ymmärtämään joitakin aiheeseen liittyviä asioita. Toivon, että minun aikaisemmat kokemukseni maahanmuuttajuudesta yhdistyvät tuoreen tiedon kanssa ja lopulta saan kokonaisvaltaisemman kuvan ilmiöstä.

Yhteistyökumppanilta, monikulttuurisuuskeskus Gloriasta nousi tarve tutkia juuri seniorimaahanmuuttajia, sillä keskuksen projektityöntekijöiden mielestä tämä asiakasryhmä on haavoittuvassa asemassa. Glorian projektityöntekijöillä on kokemusta maahanmuuttajavanhustyöstä, ja he myös kokevat, että ainakin Jyvaskylässä tälle asiakasryhmälle on muodostunut palveluaukko.

Opinnäytetyössäni käytän käsitteitä: seniorimaahanmuuttaja, seniori-ikäinen maahanmuuttaja ja ikääntyvä maahanmuuttaja. En erittele näitä käsitteitä ja käytän niitä peräkkäin, tarkoittaen samaa asiaa. Suosin kuitenkin seniorimaahanmuuttaja-käsitettä, koska mielestäni se kuulostaa myönteisemmältä, kuin ”ikääntyvä” ja se on uudempi. Lisäksi olen useasti huomannut, että joskus maahanmuuttajien keskuudessa sanat: ikääntyvä tai vanha kuulostavat leimaavalta ja ihmiset eivät halua osallistua toimintaan tai vastata kyselyyn, joka on suunnattu ”vanhoille”.

2 Seniori-ikäiset maahanmuuttajat Suomessa

Linderborgin (2008) mukaan ikääntyvät maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, koska siihen kuuluvat erilaisista lähtökohdistä tulleita ihmisiä. Esimerkiksi osa maahanmuuttajista on tullut Suomeen nuorina ja he ovat ikääntyneet täällä asuessaan, osa on jo muuttovaiheessa ollut iäkkäitä. (2008, 24 – 25.)

Monia maahanmuuttajia yhdistää vain yksi tekijä – maahanmuuttokokemus. He ovat saapuneet Suomeen muista EU-maista, turvapaikanhakijoina, kiintiöpakolaisina, perhesiteen perusteella, paluumuuttajina tai työluvan perusteella (Petrell 2008, 27). Suurimmat maahanmuuttajaryhmät ikäihmisten keskuudessa ovat paluumuuttajat ja pakolaiset.

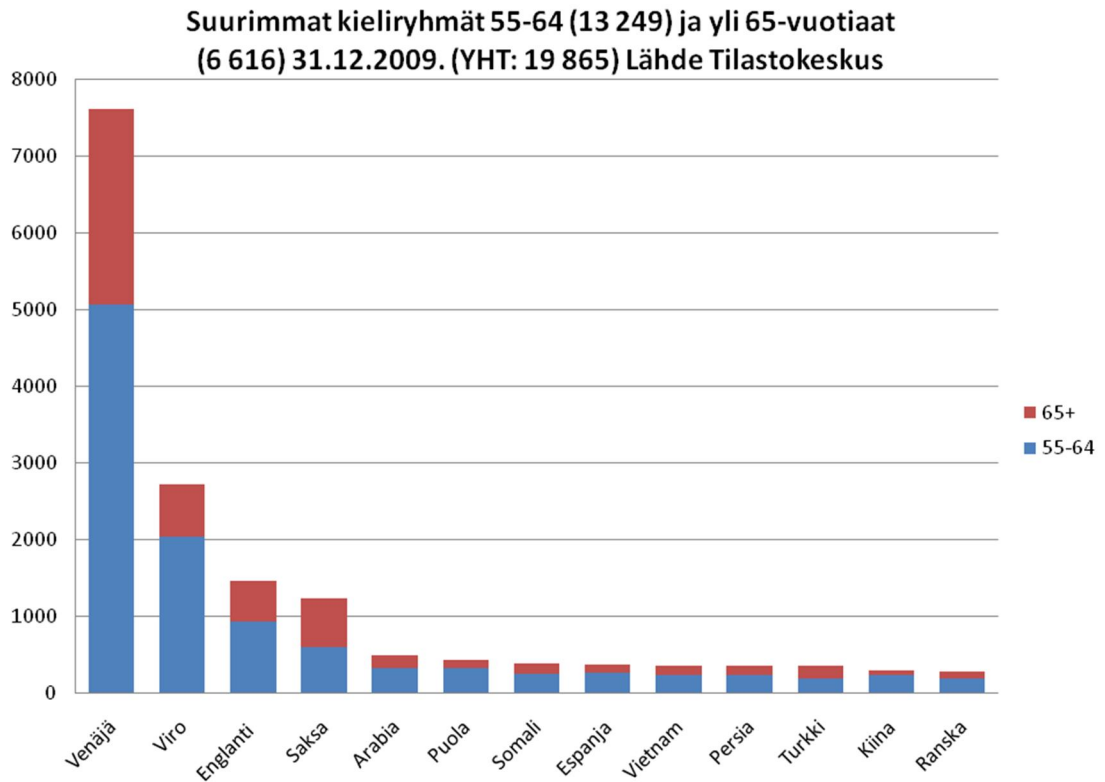
Linderborg (2008) toteaa, että tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2006 ulkomaan kansalaisista yli 65-vuotiaiden osuus oli 5,9 %, vastaavasti suomalaisista iäkkäiden osuus oli 16,7 %. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomen maahanmuuttajat ovat nuorempia kuin väestö keskimäärin. Seniori maahanmuuttajien määrä on kuitenkin kaksinkertaistunut vuodesta 1997. (2008, 24 – 25.)

Vuoden 2009 tilastojen mukaan jopa 80,5 prosenttia ulkomaiden kansalaisista kuuluu työikäisiin eli 15–64-vuotiaisiin ja yli 60-vuotiaita maahanmuuttajia on 7,4% , kuten taulukossa 1 näkyy (Tilastokeskus 2009).

Taulukko 1. Ulkomaiden kansalaiset ikäryhmittäin Suomessa vuonna 2009 (Tilastokeskus 2009).

Ikäryhmä	Ulkomaiden kansalaiset	Ulkomaiden kansalaiset %
Yhteensä	155 705	100.0
0 - 9	15 714	10.1
10 - 19	14 507	9.3
20 - 29	34 656	22.3
30 - 39	39 120	25.1
40 - 49	25 546	16.4
50 - 59	14 587	9.4
60 - 69	6 057	3.9
70 - 79	3 595	2.3
80 -	1 923	1.2

Seuraavasta kuviosta 1 näkyy, että suurimmat ikääntyvien kieliryhmät ovat venäjää ja viroa äidinkielenään puhuvat. Eniten ikääntyvistä ulkomaalaisista asuu Helsingissä, Turussa, Espoossa, Vantaalla, Tampereella, Lahdessa, Jyväskylässä, Maarianhaminassa ja Hämeenlinnassa (Kuusi 2001). Vanhustyön keskusliiton tietojen mukaan kolmasosa seniorimaahanmuuttajista ovat Ruotsin kansalaisia. Toiseksi eniten on entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneita tai Venäjän kansalaisia. Kolmanneksi suurin ryhmä on virolaiset. (Heikkilä, Lamppu, Majakangas & Raitanen 2000, 6-7.)

Kuvio 1. Ikääntyvien maahanmuuttajien suurimmat kieliryhmät (Vanhustyön keskusliiton sivut 2010).

Ikääntyvien ihmisten maahanmuuton syyt ovat erilaiset. **Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat** ovat syntyperältään ja kansallisuudeltaan suomalaisia, jotka 1600-luvulla muuttivat siirtolaisina nykyisen Pietarin seudulle. Heidän paluumuutto Suomeen alkoi vuonna 1990, kun presidentti Koivisto esitti, että heidän syntyperänsä perusteella heille voidaan myöntää oleskelulupa. (Forsander ym. 1994, 97-98.)

Raitanen (2000, 36) kertoo omassa artikkelissaan, että vanhempien paluumuuttajien tärkeimmät syyt palata Suomeen ovat perhesyyt ja halu palata juurilleen. Itselläni on inkerinsuomalaisia ikääntyviä sukulaisia täällä ja voisin lisätä, että heidän mielestään myös maan turvallisuus ja hyvinvointi ovat perusteina muuttaa takaisin viettämään rauhallista vanhuutta.

Ikääntyvät pakolaiset puolestaan ovat muuttaneet Suomeen perheenyhdistämisyistä, tänne jo aikaisemmin muuttaneiden lastensa luokse (Emt. 2000, 36). Monella heistä on traumatisoivia kokemuksia taustalla; heidän elämä on saattanut olla pelkkää sopeutumista, sulautumista ja irtaantumista. Elämän tilapäisyys, väkivaltakokemukset, ero perheenjäsenistä, kielivaikeudet ja pelko tulevasta johtavat henkiseen ylikuormituk-

seen, joten heidän psyykkiset voimavarat elämän jokapäiväisiin haasteisiin voivat olla rajoittuneita. (Petrell 2008, 26.)

3 Seniori-ikäisen maahanmuuttajan kotoutumista tukevat palvelut

Kettuvuoren (2007) artikkelin mukaan useissa selvityksissä on todettu ikääntyvien maahanmuuttajien tarvitsevan erityisiä kuntapalveluita, jotka on räätälöity heitä varten. Työministeriön kotouttamislakiin liittyvä seurantakysely paljastaa sen, että monissa kunnissa yli 64-vuotiaiden maahanmuuttajien palvelut on järjestetty huonosti tai ei lainkaan. Monilla maahanmuuttajilla on sama toive: vanhuspalveluissa pitäisi huomioida ihmisten kulttuuritaustat ja on tärkeää nähdä erot eri kulttuurien välillä. (2007, 30-31.)

3.1 Ohjaus- ja neuvontapalvelut Jyväskylässä

Kunnan lisäksi Keski-Suomessa ohjaus- ja neuvontapalveluita toteuttavat Sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen alaisuudessa olevat Maahanmuuttajapalvelut. Tämä yksikkö vastaanottaa kaupunkiin tulevia pakolaisia ja inkerisuomalaisia paluumuuttajia. Maahanmuuttajapalvelut yhteistyöverkoston kanssa huolehtivat pakolaisten kotouttamisesta ensimmäisten kolmen vuoden aikana ja paluumuuttajista ensimmäisen vuoden aikana. (Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisu 2010, 9.) Tarvittaessa asiakkuutta maahanmuuttajapalveluissa voidaan pidentää, silti herää kysymys onko kolme vuotta riittävä aika iäkkään ihmisen kotouttamiseen?

Maahanmuuttajapalveluiden lisäksi Jyväskylässä vuonna 2008 aloitti toimintansa Palapeli2- hanke, joka toteuttaa ohjauspalveluita sekä ryhmille että yksilöille. Tämä projekti on Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimiston omaa tuotantoa, sen pääpaino kuitenkin kohdistuu nuoriin ja työikäisiin maahanmuuttajiin. (Emt. 2010, 9.)

Erilaiset järjestöt myös hoitavat maahanmuuttajille ohjaus- ja neuvontatehtävää Jyväskylän alueella, esimerkiksi Suomen Punainen Risti, Suomen Pakolaisapu, Vapaaehtoistoiminnan keskus VaPari sekä maahanmuuttajien omat yhdistykset. Mosaiikki

ry. on toiminut vuodesta 2004 projektirahoituksen avulla ja on julkaissut maahanmuuttajille suunnattua tiedotuslehteä. (Emt. 2010, 9.)

Nämä palvelut ovat järjestetty ja yleistetty kaikenikäisiin, mikä on toisaalta hyvä asia. Kuitenkin on aihetta eritellä myös maahanmuuttajia erilaisiin asiakasryhmiin, koska kaikkien lähtökohdat, kielenoppimisvalmiudet ja kiinnostuksen kohteet ovat erilaiset ja iällä on siihen paljon vaikutusta.

3.2 Ohjattu toiminta kotoutumisen tukena

Ikääntyvien maahanmuuttajien erityistarpeisiin on erityisesti eteläisessä Suomessa pyritty vastaamaan erilaisten hankkeiden muodossa. Jyväskylässä tässä työssä on ollut mukana jo päättynyt Virma-hanke. Hankkeessa työskennelleet projektityöntekijät jatkavat työtä ikääntyvien maahanmuuttajien hyväksi Monikulttuurisuuskeskus Gloriasa.

3.2.1 Virma-hanke

Keski-Suomen Yhteisöjen Tuen Virma-Projekti on toiminut Jyväskylän kaupungin ja entisen maalaiskunnan alueilla 13.3.2006-31.12.2008. Sen päärahoittaja oli Raha-automaattiyhdistys. Virma-Projektin tarkoituksena oli mielekkään elämän verkoston muodostaminen MAMU ikääntyneille. Projektissa työskenteli kaksi maahanmuuttajataustaista työntekijää, vetäjänä Gloria Lapitan ja projektityöntekijänä Galina Ahtamo. Taloutta hallinnoi KYT. (Ahtamo 2008.)

Projektityöntekijät vastasivat projektin suunnittelusta ja toimeenpanosta sekä olivat koko verkoston yhdyshenkilöinä. Molemmat työntekijät vastasivat myös asiakastyöstä, tiedotuksesta, yhteistyöstä kumppaneiden kanssa, toimistotehtävistä, raporteista ja tilastoista, opiskelijoiden ohjauksesta ja luennoista. Projektissa toimivat myös vapaaehtoiset, opiskelijat ja työharjoittelijat: heiltä on tullut paljon apua. (Emt. 2008.)

Virma-projekti kehitti toimintamallia seniorimaahanmuuttajien sosiaalisen hyvinvoinnin kehittämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi Jyväskylän seudulla. Lisäksi projekti on hoitanut tiedottamistyötä maahanmuuttaja-asioista erityisesti maalaiskunnan

puolella. Projektin työntekijät pitivät tiedottamistilaisuuksia palvelu- ja veteraanitalojen ja päiväkeskusten henkilökunnalle. (Emt. 2008.)

Virman tavoitteet

Virma-projektin tavoitteena oli kehittää seniorimaahanmuuttajien mielekkään elämän verkostoa, joka edistää heidän hyvinvointiaan. Verkosto muodostuu ammattiosaajista, jotka auttavat asiakasta hyödyntämään omia tarpeita, saamaan tietoa ja viettämään laadukkaasti vapaa-aikansa. Ikääntyvillä maahanmuuttajilla on ollut mahdollisuus tutustua ensisijaisesti oman asuinalueensa toimijoihin (kerhot, asukasyhdistykset). Erityisesti asiakkaat pitivät ohjatuista vierailuista palvelutaloissa ja päiväkeskuksissa. (Emt. 2008.)

Seuraavana tavoitteena on suomen arkikielen taitojen kehittäminen työtupien harraste-toiminnoissa. Tavoitteena on myös lisätä asiakkaiden rohkeutta käyttämään suomen kieltä arkielämässä. Projekti on myös kokenut tärkeänä hyödyntää asiakkaiden omaa osaamista ja kokemusta, esimerkiksi askartelemalla, tanssimalla tai kertomalla omia elämäntarinoita tai ammattikokemuksia yleisölle ja opiskelijoille. (Emt. 2008.)

Vapaaehtois- ja tukitoiminnan kehittäminen Jyvässeudun alueella oli myös tärkeä tavoite. Vapaaehtoisten määrä on kasvanut projektin aikana ja yhteensä vapaaehtoisia oli 20 henkilöä. Lisäksi maahanmuuttaja-asiakkaiden ryhmästä on noussut omaa vapaaehtoisvoimaa. Seniorimaahanmuuttajat itse toimivat kerhojen ohjaajina, tukihenkilöinä, tulkkeina ja erilaisten juhlien järjestäjinä. (Emt. 2008.)

Tiedotus ja markkinointi

Projekti markkinoi omasta toiminnasta paikallislehdistössä, asuinaluelehdissä, TV:n ja Keski-Suomen radion haastatteluissa, yhdistysten kotisivuilla, seminaareissa, oppilaitoksissa sekä muilla paikakunnilla. (Emt. 2008.)

Tiedotusvälineinä olivat esitteet, internetsivu ja kuukausittainen toimintakalenteri. Tieto myös levittyi puskaradion kautta asiakkaiden välillä. Tiedon levittäjinä olivat projektityöntekijät, opiskelijat, vapaaehtoiset ja yhteistyökumppanit. Tiedotus on sujunut hyvin koska media oli kiinnostunut levittämään ajankohtaista tietoa ja asuinalue-

eiden lehdistö oli myös sitä mieltä että projektitoiminta kehittää asuinalueita. (Emt. 2008.)

Virman toimintamuodot

Projektitoiminnan suunnittelussa otettiin ensisijaisesti huomioon asiakkaiden toivomukset ja ehdotukset ja sitten tarkistettiin henkilöstö- ja budjettiresurssit. Projektin päätoiminta oli työtupatoiminta asiakkaiden asuinalueilla, joka oli järjestetty kerran viikossa. Aiheina olivat esimerkiksi käsityö, kulttuuriklubit, luonto, suomen arkikieli ja keskustelu, liikunta ja terveys. Tutustumisretket, matkat, vierailut sekä luennot olivat hyvin suosittuja. (Emt. 2008.)

Yhtenä uutena toimintamuotona oli palstaviljely. Palstaviljelytoiminta oli hyvä tapa edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja sopeutumista Suomeen. Monet maahanmuuttajat ovat tottuneet viljelemään osan ravinnostaan omassa kotimaassa. Sitäpaitsi kaupunkiviljely mahdollistaa hyvää ajan viettoa perheen kanssa, omien ruokaperinteiden ylläpitämistä, suomalaisen ruokakulttuuriin tutustumista, viljely on myös hyötyliikuntaa. Käytännössä palstaviljely myös auttoi maahanmuuttajia tutustumaan suomalaisiin yhteisen harrastuksen kautta. (Emt. 2008.)

Gloria työtovereidensa kanssa ovat kokeneet hyvin tarpeellisena jatkaa projektin toimintaa uudessa muodossa: Monikulttuurisuuskeskus Glorian ryhmätuokioina.

3.2.2 Monikulttuurisuuskeskus Gloria

Monikulttuurisuuskeskus Gloria on toiminut Jyväskylässä vuodesta 2009 lähtien Raha-automaattiyhdistyksen hankerahoituksen turvin. Keskuksen toiminta on tuntunut olevan tarpeellista, sillä vuoden 2009 aikana kävijöitä yhteensä on ollut 7000. Vuonna 2010 asiakasmäärä on kasvanut 10 000: ksi (Seppälä 2011). Joka keskiviikko Gloriasa järjestetään kulttuurikahvila ja siellä on esimerkiksi yhden syksyn aikana käynyt 700 ihmistä. (Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisu 2010, 19.)

Suunnittelemalla monikulttuurikeskuksen toiminnan sisältöjä asiakkaiden kanssa, Gloria mahdollistaa itseohjautuvan kotoutumisen. Gloria on lähinnä ainut paikka Jyväskylässä, joka on joustava ja avoin kaikille ideoille. Sen toimintaa voi aina muokata tarpeiden mukaan. Gloria-keskus ei ole pelkästään maahanmuuttajille tarkoitettu paikka; siellä eri maista tulleet ihmiset ja kantaväestö voivat tutustua toisiinsa. Gloria myös välittää tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta maahanmuuttajille ja eri kulttuureista suomalaisille. Gloria toimii rasismia ja ennakkoluuloja vastaan. (Emt. 2010, 19.)

Glorian yhteistyökumppaneita ovat erilaiset maahanmuuttaja yhdistykset, Keski-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto Wari ry, Jyväskylän Taidemuseo, maahanmuuttajapalvelut, oppilaitokset ja muiden kaupunkien monikulttuurikeskukset. (Emt. 2010, 19.) Opinnäytetyöni on myös osa Monikulttuurikeskus Glorian ikääntyville suunnatun toiminnan kehittämistä.

3.2.3 Seniori maahanmuuttajille suunnatut palvelut muualla Suomessa

Vanhustyön keskusliitto on käynnistänyt vuonna 2006 valtakunnallisen IkäMAMU toiminnan Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Sen päätavoitteita ovat ikääntyvien maahanmuuttajien aseman esiin nostaminen, kohderyhmälle soveltuvien toimintojen kehittäminen yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa ja hyvän kotoutumisen edistäminen. (Vanhustyön keskusliitto 2010.) Vanhustyön keskusliitto myös ylläpitää Helsingin Malmissa venäjänkielistä kerhoa, jossa seniori asiakkaat opiskelevat suomen kieltä, suomalaista kulttuuria, keskustelevat ja lukevat. Kerho on tärkeä myös niille, jotka kaipaavat vertaistukea. (Kittilä 2009, 20-21.)

Helsingin kaupunki on perustanut Monikulttuurisen vanhustyön yhteistyöryhmän, jossa ovat mukana sosiaali- ja terveystoimi, kolmannen sektorin ja seurakuntien toimijoita. Vuoden 2008 alusta se on järjestänyt monikulttuurisia senioritapahtumia. Yhteistyöryhmän yhtenä tavoitteena on myös tuottaa tietoa monikulttuurisesta vanhustyöstä. (Emt. 2009, 20-21.)

Kotkassa Palvelutaloyhdistyksen kerhossa käy viikoittain 30 inkerisuomalaista ikäihmistä. Tärkeää on, että kerhoon pääsee ilmaisella kuljetuspalvelukyydillä ja paikalla on tulkki. Kerhossa annetaan neuvoja omalla äidinkielellä, joita tarvitaan arkisiin asioihin, esimerkiksi Kelassa asiointiin. (Emt. 20-21.)

Muistojen koti on seniori maahanmuuttajille tarkoitettu tapaamispaikka, jossa huomioidaan heidän omat kulttuuritaustat. Se on perustettu Turussa ja se on saanut avustusta kaupungilta ja Raha-automaattiyhdistykseltä. Muistojen koti on ikääntyville maahanmuuttajille oma paikka, jossa he saavat tavata tuttuja ja tutustua uusiin ihmisiin. Paikan ideana on se, että siellä voi jakaa omia tai kuulla muiden muistoja omasta kotimaasta tai vaikka nuoruudesta. (Kettuvuori 2007, 30-31.)

3.3 Seniorimaahanmuuttajien kotouttaminen

Suomen lainsäädännössä ei ole erityistä pykälää ikääntyvistä maahanmuuttajista, sillä maahanmuuttajia tarkastellaan pikemminkin homogeenisena ryhmänä. Kotouttamislain mukaan on tärkeää edistää maahanmuuttajien tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista. (Linderborg 2008, 30.)

Kotouttamislaki luotiin 1990-luvulla. Tämän lain lähtökohtana olivat maahanmuuttajat, jotka saapuivat Suomeen pakolaisina tai paluumuuttajina. (Sisäasiainministeriö 2011.) Lain maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta tavoitteena on maahanmuuttajan osallistuminen työelämään ja yhteiskunnan toimintaan, samalla säilyttäen omaa kieltään ja kulttuuriaan (Linderborg 2008, 30). Laki ei huomioi jo parhaan työikänsä ohittaneen maahanmuuttajan kotoutumisen tarpeita työelämäkeskeisyydessään. Tähän asiaan tuo toivottavasti korjausta 1.9. voimaan tuleva uusi kotoutumislaki.

Kotouttamislaki velvoittaa viranomaiset järjestämään kotoutumista edistävät palvelut, ja asiakkaan on sitouduttava kotoutumissuunnitelmaan. Seniorimaahanmuuttajan kotoutumissuunnitelma voi olla palvelu- tai kuntoutussuunnitelma. Siihen asiakas ja sosiaalityöntekijä kirjaavat yhdessä, miten toimeentulo, asuminen ja päivittäinen eläminen sekä kielen opiskelu järjestetään. (Heikkilä, Lamppu, Majakangas, Raitanen 2000,10-11.) Kotouttamisohjelman ja kunnan vanhustyön suunnittelussa on tärkeää muistaa, että maahanmuuttajavanhukset eivät ole yhtenäinen ryhmä. He edustavat erilaisia kansallisia ja uskonnollisia ryhmiä ja heidän maahantulonsa syyt vaihtelevat. He kuuluvat eri ikäryhmiin, jokaisella on erilainen henkinen ja fyysinen vireys ja kielennoppimisvalmiudet. (Kuusi 2001.)

Tavoitteena on myös ikääntyvän maahanmuuttajan täysipainotteinen ja omatoiminen selviytyminen. Arki-asioissa häntä tuetaan vanhustenhuollon palveluilla: asumis-, kotihoito- ja laitospalveluilla. Myös seurakunnat ja järjestöt toteuttavat palveluja yhteistyössä kuntien kanssa. Yleisen vanhustenhuollon pääperiaate on, että jokainen voisi asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. (Heikkilä, Lamppu, Majakangas, Raitanen 2000,10-11.)

Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (2010) mukaan työikäisten maahanmuuttajien kotouttaminen on työhallinnon vastuulla, muiden maahanmuuttajien kotouttaminen on kuntien vastuulla ja kuntien viranomaiset laativat työelämän ulkopuolella oleville maahanmuuttajille kotoutumissuunnitelman. (2010, 7-8.) Tämä pitää paikkansa myös kun uusi kotoutumislaki astuu voimaan.

Itse selailin Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja. Huomasin, että niiden painopisteenä on tottakai maahanmuuttajien hyvinvointi työllistämisen kautta. Löysin aika niukasti muita hyvinvointia tukevia palveluita niille, joille työllistyminen on jo mahdotonta. Tässäkin suhteessa uudella kotoutumislailalla on haasteita.

3.4 Uusi kotoutumislaki 2011

Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston (2011) mukaan uusi kotoutumislaki, jonka tarkoituksena on parantaa Suomeen muuton alkuvaiheen ohjausta tulee voimaan syyskuussa 2011. Pyritään siihen, että kaikki Suomeen muuttavat henkilöt saavat perustietoa yhteiskunnasta ja ohjausta palveluista saadessaan oleskeluluvan tai rekisteröidessään oleskeluoikeutensa.

Uusi kotoutumislaki ottaa paremmin huomioon niin sanottuja haavoittuvia ryhmiä, eli vammaisia, vanhuksia ja vaikeassa tilanteessa olevia naisia ja lapsia. Uudessa kotoutumislaisissa huomioidaan esimerkiksi Suomeen työhön muuttavan henkilön perheen jäsenet ja aiempaa enemmän heidän yksilölliset tarpeet. Oikeus kotoutumistoimenpiteisiin siis tulee pohjautumaan asiakkaan tarpeeseen, ei esimerkiksi maahantuloperusteeseen. (Sisäasiainministeriö 2011.)

Jatkossa myös muilla kuin työttömällä työnhakijoilla ja toimeentulotukea saavilla maahanmuuttajilla on mahdollisuus pyytää alkukartoitusta joko kunnalta tai TE-toimistolta. Alkukartoituksessa esimerkiksi seniorimaahanmuuttajan tapauksessa tul- laan arvioimaan hänen kielikoulutuksen sekä muita kotoutumista edistävien toimien tarpeita. (Emt. 2011.)

3.5 Palveluiden hyödyntäminen

Ikääntyvät maahanmuuttajat ovat aika näkymätön asiakasryhmä, sillä he eivät yleensä vaadi itselleen palveluja, eivätkä koko kansan ikäihmisistä kertovat tilastot erittele maahanmuuttajataustaisia asiakkaita. Seniorimaahanmuuttajat eivät myöskään tar- peeksi tunne suomalaista palvelujärjestelmää ja eivät osaa kysyä siitä.

Omista perheenjäsenistä huolehtiminen kuuluu monien maahanmuuttajien taustakult- tuurin erityispiirteisiin, joten saattaa sekä heille itselleen että sosiaali- ja terveystuol- lon henkilökunnalle tulla väärinkäsitys, etteivät he ulkopuolista apua tarvitsevatkaan (Linderborg 2008, 28). Silti seniorimaahanmuuttaja voi jäädä yksin jopa omaan per- heeseen, kun lapset oppivat kieltä ja hakeutuvat töihin ja lapsenlapset menevät kou- luun (Seppälä 2011). Ikääntyville maahanmuuttajille suunnatut toimenpiteet, kuten järjestetyt yhteiset tapaamiset, retket, kerhot ja kielikurssit ovat kuitenkin erityisen tärkeitä yksinäisyyden ehkäisemisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen turvaamisen kannalta (Linderborg 2008, 28).

Petrellin (2008, 26) mukaan monilla seniorimaahanmuuttajilla ei ole tietoa suomalai- sesta yhteiskunnasta, he epäilevät virallisten instituutioiden ja hyvää tarkoittavien ta- hojen motiiveja. Lisäksi he eivät tiedä, mistä voi hankkia tietoa erilaisista palveluista ja etsivät apua omasta etnisestä ryhmästä. Gerontologi Myllymäki-Neuhoff kertoo, että esimerkiksi jotkut iäkkäät maahanmuuttajanaiset eivät halua kuntoutukseen, hei- dän mielestä se on ”rääkkäystä”. Sen sijaan he haluavat levätä kotona. Seniorimaa- hanmuuttaja saattaa olla myös vakuuttunut siitä, että psyykkiset sairaudet eivät tule kehosta, vaan sen ulkopuolelta ja sairauksien syynä voi olla noituminen, paha katse tai merkki katoavasta tasapainosta. (Petrell 2008, 26.)

Linderborg (2006, 26) kertoo, että maahanmuuttajia on Suomen palvelutaloissa tai vanhainkodeissa erittäin vähän, jos ollenkaan. Hoivatyössä he ovat yksittäistapauksia,

sen takia kulttuurisia välikohtauksia ei juuri tule. Maahanmuuttajien omissa kotimaisissa ei ehkä ole ollut minkäänlaista yhteiskunnallista vanhustenhuoltoa, sen takia täällä Suomessa heillä on todella korkea kynnys omien isovanhempien viemiseen vanhainkotiin, palvelutaloon tai päiväkerhoon. Omasta kokemuksesta voin kertoa, että Venäjällä vanhuksen laittaminen yhteiskunnalliseen vanhainkotiin melkein tarkoittaa oman vanhemman hylkäämistä. Syynä on osittain se, että viihtyisyys siellä on aika huono.

Maahanmuuttajataustaisen työvoiman palkkaaminen hoivapalveluihin voisi olla yksi ratkaisu tässä tilanteessa. Valitettavasti resurssit eivät riitä yksilöllisiin palveluihin nykyisessä palvelurakenteessa, kuten seuraava sitaatti osoittaa:

”Jos vanhainkodissa on yhdellä osastolla somalialaissyntyinen lähihoitaja, siitä ei ole iloa viereisen osaston somalivanhukselle, saati sitten oman osaston inkerisuomalaiselle rouvalle. Varsinkaan hoitokotien välillä henkilökuntavaihtoja ei voi toistaiseksi joustavasti tehdä”. (Linderborg 2006, 26.)

Luulen, että näin ollen seniorimaahanmuuttajia on vaikea integroida suomalaiseen yhteiskuntaan, koska he pysyvät omana ryhmänä sekä omasta tahdosta että resurssien puutteen takia. Silti he ovat erittäin kiinnostuneita suomalaisuudesta ja monet heistä haluavat tutustua suomalaisiin ja saada suomalaisia ystäviä.

Monikulttuurista Hyvinvointia vanhustyöhön - hankkeessa (Nylund, Sainio, Taipale & Tenho 2008) tehdyn selvityksen mukaan seniorimaahanmuuttajat ovat halukkaita osallistumaan ryhmätoimintaan ja toivovat sen jatkumista. Suomen kielen oppimista edistää ryhmässä tapahtuva kulttuurien välinen vuorovaikutus. Useille maahanmuuttajille ryhmässä toimiminen on uudenlainen innovatiivinen elämys. Ryhmätoiminta edistää terveyttä ja hyvinvointia ja se on myös edullinen toimintamuoto. Täällä hetkellä sitä toteutetaan pääosin määräaikaikaisilla hankkeilla ja projekteilla. Haasteena on kuitenkin toiminnan turvaaminen osana ikääntyneiden palvelujärjestelmää. (Emt. 2008, 35.)

4 Seniori-ikäisen maahanmuuttajan kotoutumiseen liittyvät erityistarpeet

Vuonna 1997 Vanhustyön keskusliitossa käynnistetyssä projektissa selvitettiin maahanmuuttajavanhusten viihtymistä Suomessa. Ikääntyvät maahanmuuttajat-projektin työntekijät haastattelivat inkerinsuomalaisia, paluumuuttajia Amerikasta ja Ruotsista sekä pakolaisia Vietnamista ja Bosniasta. Haastatteluissa myös kysyttiin heidän halukkuutaan oppia suomen kieltä ja ongelmista erilaisten palveluiden käytössä. (Kuusi 2001.)

Pidin tutkimuksen tuloksia mielenkiintoisina ja mielestäni niitä voi soveltaa myös nykyaikana, vaikka tutkimus oli tehty yli kymmenen vuotta sitten. Haastattelujen mukaan lähinnä pakolaistaustaisia ja myös suomen kieltä osaamattomia inkerisuomalaisia askarruttivat seuraavat kysymykset:

Opinko suomen kieltä ja miten kykenen asioimaan virastoissa ja käyttämään julkisia palveluita?

Onko lähelläni sukulaisia ja ystäviksi sopivia oman etnisen ryhmän (samanikäisiä) edustajia?

Saanko koskaan tilaisuutta vierailemaan suomalaisessa kodissa?

Pystynkö vierailemaan tai palaamaan kotimaahan?

Missä on oman haudan paikka ja pääsevätkö sukulaiset käymään haudallani?

(Kuusi 2001.)

Raitanen (2000, 36) kertoo samasta Mamu projektista, jossa haastatellut seniorimaahanmuuttajat ovat tyytyväisiä omiin ihmissuhteisiinsa ja harrastuksiinsa, mutta erityisesti pakolaismiehet kokevat joskus itsensä turhautuneiksi ilman mielekäästä tekemistä. Naiset taas saavat sisältöä elämäänsä kotitöistä. Haastatellut inkerisuomalaiset sekä Yhdysvaltojen ja Ruotsin paluumuuttajat eivät aikoneet muuttaa Suomesta pois. Bosnialaiset ja Vietnamilaiset taas toivoivat voivansa palata takaisin: ”*Vain silloin kun olen nukkumassa en ajattele paluuta*”.

4.1 Kielitaito, yksinäisyys ja eristäytyminen

Toisin sanoen yllä mainittujen haastatteluiden tuloksista käy ilmi, että arkipäiväinen selviytyminen ja sosiaalinen elämä ovat eniten seniorimaahanmuuttajia huolestuttavia asioita. Puutteita näissä asioissa aiheuttaa etenkin suomen kielen heikko osaaminen.

Linderborgin (2008, 27-28) mukaan ikäihmisten kielenoppimisvalmiudet ovat aika heikkoja. Suomen kieltä opitaan vaivalloisesti ja sen käyttömahdollisuudet ovat vähäiset, koska sosiaalinen verkosto yleensä koostuu omasta perheestä ja omasta etnisestä ryhmästä. Samaa kieltä puhuva sosiaalinen piiri tuottaa turvallisuuden tunnetta, mutta se myös eristää muusta yhteisöstä, mikä vaikeuttaa kotoutumista. Kettuvuori (2007, 30) kertoo omassa artikkelissaan, että monet maahanmuuttajat tulivat Suomeen silloin, kun kielen opetus ei ollut kunnolla järjestetty, ja nyt kun he ovat jo ikääntyneitä, heitä ei taaskaan ole kieliopinnoissa huomioitu niin kuin pitäisi.

Kielitaidon puutteen vuoksi tulee ulkopuolisuuden tunne ja uuden asuinmaan arvot ja tavat on vaikeaa ymmärtää. Hyvin monet eivät osaa suomea lainkaan tai osaavat hyvin vähän. Tämä on myös syy yksinäisyydelle. (Emt. 30.)

Raitasen mukaan (2000) eristäytyminen ja syrjäytyminen ovat suuria uhkia seniori-maahanmuuttajalle, sillä yhteyksien saaminen kantaväestöön ilman kielitaitoa on lähes mahdotonta. Syrjäytymistä lisää haluttomuus käyttää sosiaalipalveluita, monet kokevat avun pyyntämistä nöyryyttävänä. Näin Mamu-projektin haastatellut seniori-ikäiset maahanmuuttajat kuvaavat tilanteensa:

”Meille annettiin kotipalvelua. Hoitaja tuli luoksemme pari kertaa, mutta sitten emme enää halunneet, kun hoitaja puhuu vain suomea ja emme ymmärrä mitään. Lisäksi emme ole tottuneet suomalaisruokaan. Tuntui epämukavalta kun hoitaja vain tekee työtä ja emme pysty keskustelemaan hänen kanssaan.”

(Raitanen 2000, 36.)

Seniori maahanmuuttajalle jokapäiväisten asioiden hoitaminen on hankalaa, siihen liittyy paljon pelkoja ja jännitystä: *entä jos eksyn, entä jos ei minua ymmärretä?* Koti tuntuu ainoana turvallisena paikkana, sen takia hän helposti eristäytyy sinne. Yksinäisyyttä vielä lisää koti-ikävä, ihminen kaipaa oman kotimaan tuttuja tapoja ja arvoja.

Yksinäisyyden ja koti-ikävään lievittämiseen auttaa muisteleminen ja omista muistoista muille kertominen. (Kettuvuori 2007, 30.)

4.2 Ikääntyminen on erilaista maahanmuuttajilla

Jos ikääntyminen olisi pelkästään biologista, niin koko maapallon ihmiset vanhenisivat lähes samalla tavalla. Jyrkämä (2001) puhuu vanhenemisen monista ulottuvuuksista. Yksi niistä on vanheneminen, jota tarkastellaan sosiaalisena prosessina, joka on sidottu yhteiskuntaan ja ihmisen sosiaaliseen ympäristöön. Sosiaaliseen ikääntymiseen liittyy murroskohtia, joissa yksilön asema ja tulkinta siitä muuttuvat. Näin yhteiskunta jaksottaa ja vaiheistaa ihmisen elämäntulkintaa. (2001, 276-277.) Esimerkiksi yksi tärkeä murroskohta, jonka yhteiskunta asettaa täällä Suomessa, voisi olla eläkkeelle siirtyminen.

Käsitys ikääntymisestä ja vanhana olemisesta vaihtelee eri kulttuureissa. Suomessa kronologinen ikä korostuu ja siihen liittyvät monet oikeudet ja velvollisuudet. Muissa kulttuureissa esimerkiksi ensimmäisen lapsenlapsen syntymä voisi olla ikääntymisen merkki. Suomessa noin 65 vuoden ikä toimii rajana puhuttaessa iäkkäistä ihmisistä. Ikääntyminen on kuitenkin sidottu tietyn maan eliniänodotteeseen, joten esimerkiksi pakolaisten kohdalla voi madaltaa ikäkäsitystä 55 vuoden ikäisiin kun puhutaan ikääntyvistä maahanmuuttajista. (Linderborg 2008, 26 – 27.)

4.3 Identiteetti

Yksi tärkeimmistä seniorimaahanmuuttajan erityistarpeista on kulttuurisen identiteetin tukeminen. Nylundin (2008,7) mukaan varsinkin ikääntyneillä maahanmuuttajilla kulttuurisen tai etnisen identiteetin merkitys korostuu, koska iäkkäämpi henkilö kokee vahvasti entisen alkuperänsä.

Maahanmuuttajalla on aina monikulttuurisuuskompetenssi, mikä on toisaalta suuri rikkaus ja toisaalta se tarkoittaa sitä, että henkilö on irrallaan näistä kulttuureista (Forsander, Ekholm & Saleh 1994, 20-21). Ymmärsin sen niin, että ei mikään näistä kulttuureista tunnu omalta.

Maahanmuuttajan ja hänen kulttuurinen identiteettinsä muuttuvat; aiempi identiteetti on suhteessa valtakulttuuriin ja se saa uuden merkityksen. Uusi identiteetti on sekoitus uutta ja vanhaa, lainattua ja omaa. (Emt. 1994, 20-21.) Oman identiteetin löytäminen saattaa kestää koko elämän ja se on suuri osa kotoutumisprosessia.

5 Esimerkkejä toimintamenetelmistä

Seuraavaksi kerron kahdesta vanhustyön menetelmästä: muistelusta ja narratiivisuudesta. Valitsin nämä menetelmät sen takia, että molemmat auttavat asiakkaan identiteetin kehittämisessä, juuri siinä, missä seniorimaahanmuuttaja useasti tarvitsee tukea. Lisäksi muistelumenetelmää olemme kerran käyttäneet Gloria-keskuksen työntekijöiden kanssa ”Elämän hetki”-ryhmän toimintatuokiossa ja se onnistui todella hyvin.

5.1 Narratiivisuus

Gothoni ja Sainio (2008) kertovat narratiivisuudesta, joka on ihmisten välinen dialogi. Se on keino tulla kuulluksi ja hyväksytyksi ja kohdata toinen toisensa erillisinä persoonina. Tarinan avulla ihminen rakentaa omaa identiteettiään, sitoo menneisyyden nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Tarinan kertominen ryhmässä antaa ihmiselle mahdollisuuden jäsentää ja tulkita omaa elämänsä uudella tavalla. Tämän menetelmän tavoitteena on pieni askel kohti eheytymistä ja kotoutumista. (2008, 38–39.)

Yksilöllisyyden korostaminen on tärkeää sekä vanhustyössä että maahanmuuttajatyössä. Ikääntyvää maahanmuuttajaa voidaan tukea ottamalla huomioon jokaisen erityinen osaaminen tai käsittelemällä jokaisen elämäntarinaa ainutlaatuisena.

5.2 Muistelu

Muistelu on mielestäni kaikista luonnollisin ja sopivin toimintamenetelmä, kun kyse on ikääntyvistä maahanmuuttajista. Kettuvuoren (2007, 30) mukaan muistojen avulla

pääsee aikaan ja paikkaan, jonne tuntee aidosti kuuluvansa. Muistot ja kaikki merkit omasta kotimaasta esimerkiksi valokuvat, musiikki, ruoka tai kirjallisuus lohduttavat koti-ikävä. Kipeidenkin muistojen jakaminen on tärkeää; ”se, joka kuuntelee ei kiellä minun kokemuksiani” – kertoo haastateltava inkerisuomalainen nainen (Emt. 31).

Muistelutuokioiden kautta vanhat ihmiset myös saavat toisiltaan tukea, miten voi säilyttää yhteyden lapsiinsa ja lastenlapsiinsa vieraissakin olosuhteissa. Omien muistojen kertominen lapsille auttaa siirtämään kulttuuriperintöä seuraaville sukupolville; kun tuntee omat juurensa, ihmisen on helpompi elää kahdessa kulttuurissa. (Emt. 31.)

Sekä narratiivisuus että muistelu työmenetelminä sopivat ainoastaan niille ryhmille, joissa kaikki, ohjaaja mukaan lukien, puhuvat samaa kieltä. Monikulttuuriselle senioriryhmälle, jossa kaikkien jäsenten kielitaito on eri tasolla, sopisi toiminnallisempi vaihtoehto.

6 Toiminnallisen osuuden toteuttaminen

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyön päätin toteuttaa toiminnallisessa muodossa. Vilkan ja Airaksisen (2004, 6-7) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa jokin produkti eli konkreettinen tuotos eikä tutkimus. Tuotoksena voi olla esimerkiksi esine, opas, ohjekirja, tapahtuma, näyttely, kokous, kongressi tai portfolio. Itse koin tarpeellisena ja mielenkiintoisena pitää ohjattuja ryhmätuokioita, joista monet osapuolet, niin osallistujat kuin ohjaajakin, hyötyvät.

Vilkan ja Airaksisen (2004, 11-12) kirjassa on esitetty filosofin Michael Polanyin ajatuksia, joiden mukaan persoonaton objektiivisuus voitaisiin korvata keinoilla, jotka kiinnittäisivät huomiota henkilökohtaiseen eli subjektiiviseen sekä koettuun. Polanyin ajatuksia soveltaen toiminnallinen opinnäytetyö tuottaa tai paljastaa tietoa toiminnassa toisten ihmisten kanssa. Hänen mukaansa yhdessä tekeminen ja eläminen auttavat yhdistämään ja nostamaan paremmin esille alan henkilökohtaisen ja käytännöllisen tietämyksen (personal & practical knowledge).

Valitsin juuri toiminnallisen työmenetelmän sen takia, että mielestäni se onärkevin keino saada tietoa tästä aiheesta. Minulla ei ollut yhteistä kieltä asiakkaiden kanssa, joten haastatteluista ja kyselyistä tulisi vain niukasti tietoa tutkimukseen. Tämän takia jätin tutkimuksellisen näkökulman ja päätin keskittyä toiminnallisuuteen eli tekemisen kautta syntyvään tietoon.

6.2 Suunnittelun eteneminen

Aiheen valinta ja rajaus ja myös aiheen esittely oli keväällä 2010. Kesällä suunnittelin tavoitteita ja opinnäytetyön perusrunkoa. Suunnittelin ja valmistelin myös ohjausker-toja, jotka toteutin syksyllä ja talvella yhteistyössä Monikulttuurisuuskeskus Glorian kanssa. Toiminnallisia ohjauksia tuli yhteensä 10, joista keräsin palautteita.

Kysymyksiini haen vastauksia toiminnallisilla menetelmillä eli järjestämällä, tukemalla ja osallistumalla toimintaan, joka on tarkoitettu kohderyhmälle ja keräämällä asiakaspalautetta. Ryhmiä oli kaksi: Glorian monikulttuurinen 50+ ”Elämän hetki” ja Pupuhuhan Juttutuvan venäläissenioreiden ryhmä. Molemmille ryhmille järjestettiin 5 ohjauskertaa, jotka painottuvat harrastus- ja viriketoimintaan sekä suomen kielen opiskeluun ja yhteiskunnan tuntemiseen kotoutumisen tavoitteita myötäillen.

Aluksi oli tarkoitus tehdä yhteistyötä ainoastaan MonikulttuurisuuskeskusGlorian kanssa. Myöhemmin Gloria-keskuksesta tuli tietoa, että inkeriläis-venäläisseniioriryhmä tarvitsee ohjaajaa, joka osaisi sekä suomen että venäjän kieltä. Päätin, että kahden eri ryhmän ohjaaminen on mielenkiintoinen kokemus. Saan myös mahdollisuuden tarkastella työtäni eri näkökulmilta ja jopa vertailla kahta eri ryhmää. Tärkeimpänä arviointiaineistona olivat suulliset asiakaspalautteet ja haastattelut; toiminnan yhteydessä tai koko toimintajakson lopussa olen pyytänyt ryhmältä palautetta ja mahdollisesti vastauksia kysymyksiin, jotka ovat tämän työn johdannossa esitetty.

6.2.1 Alkuhaastattelut

50+ Elämän hetki-ryhmän suunnittelu alkoi jo keväällä 2010. Yhteistyössä projektin työntekijöiden kanssa suunnittelimme toiminnan sisältöä. Itse olen haastatellut poten-

tiaalisia asiakkaita ja osallistujia siitä, mikä heitä kiinnostaa ja minkälaisia toiveita tulevaa ryhmää kohtaan heillä on. Haastatteluita olen suorittanut sekä Gloria-keskuksessa että Glorian järjestämässä kesätaapahtumassa Könkkölässä. Tapahtuma oli oiva mahdollisuus tavoitella tulevia asiakkaita, lisäksi tulkit olivat paikalla, mikä huomattavasti helpotti työtäni. Liitteenä on haastattelulomake.

Haastatteluiden tuloksista kerron lyhyesti. Haastateltavat olivat aika vaatimattomia, heille esimerkiksi kelpasivat melkein kaikki toimintavaihtoehdot. Olen haastatellut 15 seniorimaahanmuuttajaa: inkerinsuomalaisia, somalialaisia, kurdeja ja kosovolaisia. Monia kiinnostivat keskustelutuokiot, tanssi ja retket. Miehet kertoivat harrastaneensa omassa kotimaassa kalastusta ja viljelyä. Naiset harrastivat käsitöitä, esimerkiksi kudontaa.

Alun perin tarkoituksena oli, että haastatteluaineisto muodostaisi keskeisen osan opinäytetyötäni. Yhteisen kielen puuttumisen vuoksi jätin kuitenkin haastattelu-idean kokonaan pois, koska en saanut siitä tarpeeksi tietoa tutkimusta varten. Yhdessä ohjaajan kanssa tulimme päätökseen, että toiminnallinen työmuoto sopisi paremmin kuin tutkimuksellinen ote. Aluksi haastattelu-tutkimuksen epäonnistuminen tuntui turhautavalta, mutta nyt ajattelen että oli hyödyllistä kokeilla jotakin menetelmää, ymmärtää että se ei toimi ja muuttaa koko suunnitelma. Omista virheistä oppiminen on parasta.

Haastatteluista sain silti jonkun verran tietoa tulevia ryhmäohjauksia varten. Sain myös mahdollisuuden tutustua ja olla vuorovaikutuksessa seniorimaahanmuuttajien kanssa, mikä oli todella arvokas kokemus tulevan työskentelyni kannalta. Sain esimerkiksi jonkinlaisen kuvan siitä, minkälaisia asioita täytyy ottaa huomioon työskentelyssä ikääntyvien maahanmuuttajien parissa. Aikaisemmin asiakaskunta oli aivan tuntematon minulle.

6.2.2 Markkinointi

Vaikka toiminta oli tarpeellinen ja ei vaatinut asiakkailta mitään muuta kuin pelkkää läsnäoloa, siihen houkuttaminen on ollut todella haasteellista. Paikalle tulivat ne, jotka muutenkin ovat aktiivisia, ovat ennenkin osallistuneet ryhmätoimintaan ja pärjäävät suhteellisen hyvin. Hankalinta on tavoittaa niitä, jotka tarvitsevat kotoutumista tukevaa ryhmätoimintaa eniten.

Ennen Elämän hetki-ryhmän alkua Gloria-keskuksen työntekijät suunnittelivat mainosjulisteita ja jakelulehtejä, joita vietiin kaupungin Maahanmuuttajapalveluihin, sosiaalitoimistoon, Kelaan, Palapeli-projektiin ja muihin julkisiin tiloihin. 50+ ryhmän mainos oli myös Gloria-keskuksen sivustolla. Lisäksi olen kääntänyt suomenkielisen jakelulehden venäjäksi ja englanniksi.

Seniorimaahanmuuttajien tiedottaminen onnistuu parhaiten puskaradion kautta. Esimerkiksi jokaisella ryhmätuokiolla ohjaajat kehottivat läsnäolevia asiakkaita kutsuun ja kertomaan Gloria-keskuksen toiminnasta omille sukulaisille ja ystäville.

Ohjelmaa suunnittelin Glorian työntekijöiden kanssa. Ryhmätuokioiden vetämiseen osallistuivat minun lisäksi Glorian työntekijät, harjoittelijat ja vapaaehtoistyöntekijät. Joillakin toimintakerroilla ohjaajia oli kaksi kertaa enemmän kuin osallistujia, mutta se ei haitannut toimintaa, päinvastoin kaikkien erityisosaamiset täydensivät toisiaan.

6.2.3 Asiakasryhmät

Monikulttuurisuuskeskuksen Gloria 50+ Elämän hetki-ryhmä

Opinnäytetyöni sai alkunsa kun olin yhdessä Glorian työntekijöiden kanssa käynnistämässä seniori-ikäisille maahanmuuttajille suunnattua ryhmää. Gloria-keskuksen 50+ ryhmä on monikulttuurinen ja hyvin heterogeeninen. Ryhmässä ainut yhteinen kieli on suomi, jonka osaamisessa kaikki ohjelmaan osallistujat ovat eri tasolla. Ryhmä on uusi ja sen jäsenet eivät tunne toisiaan.

Toiminnan ohjaaminen Gloriassa oli aika haasteellista, sillä ei koskaan ollut tarkkaa tietoa ryhmän koosta ja siitä, ketkä tulevat ryhmän ohjaukseen seuraavalla kerralla. Ryhmässä oli kuitenkin pysyvä ”ydinjoukko”, jonka voisi hyvin todennäköisesti olettaa olevan aina paikalla. Suomessa asumisen aika ryhmäläisillä on vaihdellut muutamasta kuukaudesta viiteentoista vuoteen. Suuri osa osallistujista on asunut Suomessa yli 5 vuotta. Suomen kielen taito kuitenkin kaikilla kaipasi kehitystä. Kaikki ryhmäläiset olivat hyväkuntoisia.

Asiakasryhmään kuului sekä naisia että miehiä. Elämän hetki-ryhmän ohjauksissa kävivät pääosin iranilaiset, inkerinsuomalaiset, burmalaiset, somalialaiset ja suomalaiset. Ohjauksiin osallistujien minimimäärä oli 2 ja maksimimäärä 10.

Asiakaslähtöisyyden kannalta pienempi ryhmä palvelee osallistujia paremmin. Pienessä ryhmässä on mahdollista ottaa huomioon asiakkaan yksilöllisiä tarpeita, kiinnostuksia ja kykyjä. Ohjausten suunnittelun kannalta suurempi osallistujamäärä antaa enemmän toimintavaihtoehtoja. Myös ohjausten arvioinnin ja palautteen luotettavuus kasvaa osallistujien määrän mukaan.

Juttutuvan seniorimaahanmuuttajaryhmä

Juttutuvan inkeriläisryhmän kaikilla jäsenillä äidinkieli (venäjä) ja kulttuuritausta on sama, samoin kuin ohjaajalla eli minulla. Ryhmä koostuu 7-9 naisista, jotka ovat jo ennestään tuttuja. Tosin ryhmä on ollut olemassa jo pitkään: se on sama Pupuhuhan alueen asukasyhdistys, joka kokoontuu kerran viikossa talon kerhuhuoneen tiloissa. Yleensä he keskustelevat omalla äidinkielellä ja harrastavat kudontaa tai askartelua.

Ryhmän koko ja sen jäsenet pysyivät melkein aina samoina, sen takia oli helppo suunnitella toimintaa ja ottaa toiveita toiminnan suhteen vastaan.

6.3 Monikulttuurisuuskeskus Glorian Elämän hetki- ryhmätuokit

6.3.1 Toiminnan kuvaus

Kaikki ryhmän ohjaukset tapahtuivat Monikulttuurisuuskeskuksen tiloissa, jotka mahdollistavat hyvin monipuolista toimintaa: siellä on tarpeeksi tilaa, on erillisiä huoneita, kukaan ei häiritse toisia. Gloria- keskuksessa myös on välineitä, keittiö ja muut mukavuudet. Olen koonnut taulukkoon 2 kaikki ryhmän kokoontumiset, niiden teemat sekä osallistujamäärän.

Ohjaukerta	Osallistujamäärä	Lyhyt kuvaus
Tutustuminen	2	Vapaa keskustelu, kahvinjuonti, aikatauluista sopiminen
Sanomalehtien lukeminen	2	Sanomalehtien otsikoiden lukeminen, keskustelu, sanavaraston laajentaminen
Senioritanssi ja liikunta	4	Alkuverryttely, seniorijumppa, yksilö- ja paritanssit.
Askartelu	4	Virkkaaminen ja korttipaja. Palautekeskusteluja.
Leipominen	8	Pannukakun reseptiohjeiden lukeminen ja teko.
Muistelu + elämäkertomukset	10	Valokuvamuistelu, tarinoiden kertominen kuvien ja omien valokuvien avulla. Palautekeskusteluja.

Taulukko 2. Gloria- monikulttuurisuuskeskuksen 50 +ryhmä

Tutustuminen

Ensimmäinen ryhmätuokio Gloriassa aloitimme tutustumisella, keskustelulla ja kahvinjuonnilla. Keskustelimme ryhmäläisten odotuksista, aikataulusta ja siitä, miten voidaan saada lisää osallistujia. Koska osallistujia oli vain kaksi, ilmapiiri oli todella rauhallinen ja ihmiset olivat rohkeampia puhumaan. Toiveita toiminnan suhteen ei juurikaan tullut, mutta heräsi vapaamuotoinen keskustelu, esimerkiksi jokainen opetti muille muutaman sanan omalla äidinkielellä tai muille vieraalla kielellä. Tällä tavalla ihmisten erityisosaamiset korostuivat jo heti ensimmäisellä ohjaukerralla ja jokainen on saanut olla asiantuntijan roolissa.

Sanomalehtien lukeminen

Seuraavan ryhmätuokion aiheena oli sanomalehtien lukeminen. Gloria-keskus on ollut yhteistyössä viestintäyhtymä Keskisuomalainen Oyj:n kanssa ja on saanut sieltä sanomalehtejä yhteiseen lukuhetkeen. Paikalle pääsivät vain kaksi osallistujaa, jotka olivat viimeksikin. Osallistujat mainitsivat, että yhtenä ihmisten poissaolon syynä on

sateinen ilma ja liukkaat kävelytiet. Yksi osallistuja silti käveli 4 kilometria päästäkseen ryhmään.

Tarkoituksena oli, että asiakkaat oppisivat löytämään sanomalehtien tärkeitä kohtia sekä otsikoiden ja kuvien avulla pääsemään suurin piirtein perille, mistä tietyssä artikkelissa on kyse. Uusien sanojen oppiminen ja artikkeleista keskustelu oli myös tavoitteena. Keskustelu meni luontevasti, asiakkaiden vähäisestä kielitaidosta huolimatta. Lehdistä helposti löytyy keskustelunaiheita, sen takia jopa tuntemattomien kesken syntyy rentoa keskustelua. Osallistujien mielestä ryhmätuokio onnistui ja tällaisia luku-kerhoja voi jatkossakin järjestää.

Senioritanssi ja liikunta

Jotta ikääntyvä pysyisi toimeliaana ja terveenä mahdollisimman pitkään ja selvisi jokapäiväisistä askareistaan, hänen kannattaa liikkua. Yhdessä liikkuminen myös parantaa mielialaa ja tällöin liikunnalla on myös sosiaalisia myötävaikutuksia. (UKK-instituutti 2010.)

Liikuntatuokion aloitimme verryttelyllä, jota seurasi huivijumppa. Huivijumpan aiheena oli siivous, eli jumppaan kuului siivousta muistuttavia liikkeitä. Tässäkin tehtävässä me ohjaajat yririmme yhdistää fyysistä kuntoilua kielitaidon kehittämiseen. Tanssi ja liikunta ovat varma vaihtoehto, jos kyse on maahanmuuttajaryhmästä. Monilla maahanmuuttajilla tanssi on oleellinen osa elämää ja sitä käytetään itsensä ilmaisu – keinona. Lisäksi tässä ryhmänohjauksessa osallistujien eritasoinen kielitaito ei haitannut toimintaa. Aluksi pelkästään naispuoliset ryhmäläiset ja ohjaajat osallistuivat toimintaan, hetken päästä saimme miehetkin lähtemään mukaan.

Tämän ryhmäohjauksen tuloksina ovat kohonnut mieliala, sillä naurua tuli todella paljon, sosiaalinen vuorovaikutus ja muut liikkumisen positiiviset vaikutukset. Ryhmäläiset myös uskalsivat ilmaista itseään ja eivät pelänneet olla naurun kohteena.

Askartelu

Askartelu-tuokiota järjestivät suomalaiset vapaaehtoiset. Paikalla oli 4 osallistujaa, vapaaehtoisia mukaan lukien. Opimme virkkaamaan koristeita ja kukkia. Toisena toimintavaihtoehtona oli joulukorttipaja, joka oli erityisesti miehiä varten. Kukan virkkaaminen oli kaikille uusi ja riittävän haasteellinen asia, sen takia se oli mielenkiinto-

nen. Osallistujien vähäisen määrän takia oli helppoa neuvoa jokaista henkilökohtaisesti.

Virkkaaminen oli omanlainen aivojumppa, se vaati keskittymistä ja muistamista. Ehkä tehtävä oli kuitenkin sen verran vaativa, että ryhmäläisillä saattaisi syntyä osaamattomuuden ja turhautumisen tunteita. Sen takia en lähtisi toteuttamaan samaa ohjausta isommassa, esimerkiksi 10 hengen ryhmässä, jossa ei ole mahdollista avustaa jokaista erikseen.

Leipominen

Yhteinen ruoanlaitto on vuorovaikutuksellista toimintaa, joka mahdollistaa maahanmuuttajien suomalaiseen ruokakulttuuriin tutustumisen. Sen lisäksi ryhmäläiset saavat kertoa omista perinneruoista, mikä kasvattaa jokaisen kulttuurista itsetuntoa ja uskoa omaan osaamiseen. Toiminnan myötä opitaan ruoka-aineiden nimet, lukusanoja ja verbeja. (Säikkä 2010, 41-42.)

Tällä kertaa me teimme pannukakkuja. Osallistujia tuli yllättävän paljon, ehkä sen takia että leipominen oli toivottua ja tuttua toimintaa. Tuokio alkoi yhteisellä reseptin lukemisella ja keskustelulla siitä, miten kukin tekee pannukakkuja. Pannukakkujen yhteisen tekemisen huono puoli oli se, että vain muutama pääsi tekemään taikinaa ja paistamaan, sillä keittiön tilat olivat aika pienet. Niiden kanssa, jotka eivät osallistuneet ruoanlaittoon, ohjaajat harjoittivat suomen kielen sanastoja ja vähän kielioppia. Pyrimme siihen, että kaikki saisivat jotain irti toiminnasta ja ryhmäohjaus olisi jokaiselle hyödyllinen. Lopussa kaikki nauttivat kahvi- ja teethestä ja yhdessäolosta.

Muistelu ja elämäkertomukset

Muistelusta olen jo vähän kertonut. Gloria-keskuksen ryhmäohjauksella olemme käyttäneet kuvakortteja ja asiakkaiden tuomia omia valokuvia. Säikän (2010,40-41) mukaan kuvakortti on sopiva väline, koska siihen tukeutuminen madaltaa ujommallekin ryhmäläiselle kynnystä kertoa itsestään ja muistoistaan.

Seniorimaahanmuuttajille tämä ohjausmenetelmä ei välttämättä aina sovi, koska siihen tarvitaan kielitaitoa. Meidän tapauksessa Gloria-keskuksen ryhmässä oli pari Suomeen vastatullutta henkilöä, jotka eivät osanneet kertoa muistoistaan, he saivat ainakin näyttää valitsemansa kuvakortin muille. Muut ryhmäläiset rohkeasti kertoivat itsestään, yksi mies toi oman valokuva-albumin ja kertoi omasta kalastus-

harrastuksesta. Osallistujien aktiivisuus oli todella palkitsevaa ohjaajille. Lopussa päätettiin, että ryhmätoiminta on tarpeellinen ja sitä ehdottomasti jatketaan.

6.3.2 Arviointi

Tiedottamiseen ja toiminnan markkinointiin olisin voinut panostaa enemmän. Muutamalla toimintatuokioilla asiakkaiden määrä oli aika pieni, vaikka on ollut valmistauduttu ja resurssit olisivat sallineet kahdenkertaisen asiakasmäärän. Se oli varmaan myös kokemattomuudesta kiinni, kun ei ole tarpeeksi tietoa, minkälainen mainostamiskeino toimii parhaiten juuri tätä kohderyhmää varten. Osallistujamäärä on loppujen lopuksi kasvanut, niin kuin taulukosta 2 voi nähdä, Gloria-keskuksen suuren yhteistyöverkoston ansiosta.

Ryhmätoiminta saa ihmiset yhteen ja monille se on melkein ainut paikka, jossa voi harjoitella suomen kielellä puhumista. Suurin osa maahanmuuttajista ovat hyvin yhteisöllisiä ja nauttivat isommassakin ryhmässä olemisesta.

Gloria-ryhmän arvioinnin mukaan osallistumattomuuden tärkeimpänä syynä on Gloria-keskuksen tilojen sijainti. Tosiaan se sijaitsee kaupungin keskustassa ja sinne pääsee helposti linja-autolla, mutta kun kaikki muut palvelut sijaitsevat omalla kaupunginalueella, ei ole mitään järkeä ostaa kallista matkakorttia. Näin ryhmätoimintaan pääsevät motivoituneet, aktiiviset ja hyväkuntoiset, sillä aikaa kun huonommassa asemassa olevat jäävät jälleen kotiin.

Seniorimaahanmuuttajilta oli aika haasteellista saada kritiikkiä toiminnasta tai kehittämisehdotuksia ohjausten suhteen. Heidän mielestään kaikki oli hyvin ja onnistunut. Luulen, että tärkeinä arviointikriteereinä tässä tapauksessa on osallistuminen ja ylipäänsä läsnäolo. Se, että ihmiset tulevat paikalle uudestaan kertoo paljon enemmän kuin kehu ohjauksista.

Sekä Gloria-monikulttuurisuuskeskuksen että Juttutuvan asiakkaat toivoivat virike-toiminnan olevan lähempänä omaa kotia, kuten esimerkiksi Virma-projektin aikana on toteutettu. Vaihtoehtona olisi myös ilmainen palvelukyyti tai linja-auton kertaliput.

6.3.3 Tulevaisuuden näkymät

Vuoden 2010 lopussa Gloria-Monikulttuurisuuskeskus sai rahoituksen Raha-automaattiyhdistykseltä kolmeksi vuodeksi eteenpäin ja näin ollen jatkaa toimintansa. Liitteenä 2 on tämän vuoden Elämän hetki-ryhmän mainos.

Elämän hetki-ryhmä jatkuu ja kokoontuu viikkottain, ryhmän osallistujiamäärä on 7-10 henkilöä, johon kuuluvat burmalaiset, afganistanilaiset, venäläiset ja afrikkalaiset. Osa ryhmäläisistä ovat niitä, jotka olivat alusta alkaen toiminnassa, muut tulivat mukaan myöhemmin. Ryhmän koko on melkein ihanteellinen, mutta tavoitteena olisi toiminnan laajentaminen kaupungin muihin alueisiin. Uskon, että jokaisella kaupungialueella löytyy samankokoinen seniorimaahanmuuttajaryhmä.

Gloria Lapitan (2011), projektityöntekijä, kertoo, että ryhmäläisten kielitaito on kehittynyt: vastatulleilla asiakkailla ainakin aakkoset ja numerot ovat jo hallussa. Elämän hetki-ryhmässä harrastetaan yhä enemmän käsitöitä ja askartelua, esimerkiksi mukin maalausta. Gloria-keskus on myös järjestänyt seniorimaahanmuuttajille vierailun suomalaiseen päiväkeskukseen.

Gloria Lapitan kertoo myös että jatkossa heillä on tarkoituksena kohdistaa omaa toimintaa ensisijaisesti ikääntyviin, äiteihin ja lapsiin, nuoriin ja pitkäaikaistyöttömiin maahanmuuttajiin eli niihin, jotka ovat väliaikaisesti tai pysyvästi työelämän ulkopuolella.

Arja Seppälä (2011), Monikulttuurisuuskeskuksen projektipäällikkö kertoo, että tulevaisuudessa he aikovat tehdä etsivää seniorityötä, käytännössä se tarkoittaa asiakkaiden välitöntä hakemista sieltä, missä he todennäköisesti voivat olla: kaupungin eri alueiden ostoskeskuksista, sosiaalitoimistosta, maahanmuuttajapalveluista jne. Yhtenä menetelmänä on asettaa itseään seniorimaahanmuuttajan asemaan ja kuvitella, mistä hän saisi tietoa sosiaalipalveluista. Arjan Seppälän mielestä kaikista vaikeinta on saada asiakkaat liikkeelle. Pelkkä paikalle tulo on jo valtavan iso askel, koska monen seniorimaahanmuuttajan erilaisiin palveluihin hakeutumisen esteinä ovat huono kunto ja kielitaidottomuus. (2011.)

6.4 Juttutuvan ryhmätuokiot

6.4.1 Juttutuvan toiminnan kuvaus

Olen jo maininnut, että Juttutuvan seniorit ovat Pupuhuhdan asukasyhteisö, jotka koontuvat itsenäisesti. Tämän ryhmän toiminta ei ole organisoitua, mutta ryhmäläisillä on kova tahto olla ja tehdä asioita yhdessä.

Juttutupa on kaikille pupuhuhtalaisille tarkoitettu yhteinen tila, jota voidaan käyttää vapaa-ajan toimintoihin kuten kerhoihin, kursseihin, yhteiseen oleskeluun, eri ryhmien omaan toimintaan jne. Juttutupaa hallinnoi Jyväskylän kaupungin asumisneuvontahanke yhdessä Pupuhuhdantie 8:n asukastoimikunnan ja JVA:n, Saton ja VVO:n kanssa. (Cesay 2011.) Seuraavassa taulukossa 3 on koottu ryhmätuokioiden aiheet.

Ohjaukerta	Osallistujamäärä	Lyhyt kuvaus
Tutustuminen	7	Keskustelu toiveista ja tarpeista (venäjäksi)
Tutustumisleikki	8	Keskustelu suomen kielellä pareittain + oman parin esittäminen koko ryhmälle
Draama-harjoitukset	8	Ajanvaraus terveyskeskukseen, soitto ambulanssiin, akuuttitilanteiden hoitaminen suomen kielellä.
Alias-sanaselityspeli	8	Selitetään suomeksi, käydään läpi vieraita sanoja venäjäksi.
Alias + lopetus	8	Loppuyhteenveto, keskustelu, suulliset palautteet.

Taulukko 3. Juttutuvan ryhmäohjaukset

Tutustuminen

Menimme toisen opiskelijan kanssa, joka myös osaa venäjää, tutustumaan Juttutupaan tietämättä siitä paikasta yhtään mitään. Juttutupa on kerrostalon kerhuhuone, joka on tarkoitettu kaikille asukkaille. Silloin, kun me tulimme, kerhuhuoneessa oli myös nuo-

ria ja ilmapiiri oli aika rauhaton ja sekava. Tuli mieleen, että siellä olisi hankalaa järjestää keskittymistä vaativaa toimintaa. Venäläisseniorit olivat siellä kutomassa ja keskustelemassa.

Kysyimme, tarvitsevatko ryhmäläiset ohjattua toimintaa ja minkälaista. He olivat hyvin ilahtuneita meidän tulostamme ja vastasivat, että he haluavat oppia suomen arki-kieltä ja harjoitella puhumista. Ryhmäläiset korostivat sen, että he eivät halua kielioppia, vaan nimenomaan puhekielen harjoituksia ja heidän tavoitteena on myös lisätä rohkeutta puhua suomea. Se, että ryhmäläiset tiesivat tasan tarkkaan mitä he tarvitsivat helpotti huomattavasti meidän työtämme. Jatkossa ohjaukset tuntuivat tarkoituksenmukaisilta ja tavoitteellisilta, mikä oli hyvin palkitsevaa.

Tutustumisleikki

Sovimme ryhmän kanssa, että yritämme puhua suomea ja käytämme venäjän kieltä jos tulee epäselvyyksiä. Ryhmäläiset olivat jo ennestään tuttuja keskenään, mutta olivat tuntemattomia meille. Kaikista helpoin suomen puhekielen harjoitus on kertominen itsestään. Tehtävänä oli haastatella omaa keskustelukumppania ja sen jälkeen esitellä hänet koko ryhmälle. Tämä leikki on hyvä siinä mielessä, että osallistujien on helppompaa kertoa toisesta henkilöstä ja koska he ovat jo tuttuja, jokainen voi myös lisätä omia kommentteja ja vaikka kehua omaa keskustelukumppania koko ryhmälle.

Osallistujat olivat aktiivisia ja yrittivät puhua suomea mahdollisimman paljon. Lopussa ryhmäläiset kiittivät meitä ja sanoivat, että ryhmätuokio oli juuri sellainen, millaiseksi he sen toivoivat. Keskustelimme myös aikatauluista ja siitä, minkälaisia asioita tulemme jatkossa tekemään.

Draama-harjoitukset

Säikän (2010) kuvaama draamaharjoitus tarjosi ryhmäläisille onnistumisen kokemuksia, kun ihmiset rohkaistuivat puhumaan suomea. Tällaisten draamaharjoitusten ideana on madaltaa kynnystä hakeutua tosielämässä terveyskeskukseen tai muuhun julkiseen paikkaan tarpeen vaatiessa. (2010,40-41.)

Draaman avulla harjoittelimme tilanteita, jotka saattavat tulla vastaan arkielämässä. Senioriryhmän kanssa harjoittelimme ajanvarausta lääkärille, vastaanottotilannetta terveyskeskuksessa, ambulanssiin soittamista. Yksi ryhmäläinen kysyi, miten pyydetään puhelimitse avaamaan asunnon oven, jos avaimet jäivät kotiin. Harjoittelimme

tätäkin tilannetta. Ensin kävimme tilanteen läpi toisen opiskelijan kanssa ja sitten muut saivat kokeilla. Hankalia ilmauksia tai sanoja me selitimme venäjäksi ja ryhmäläiset tekivät muistiinpanoja.

Alias-sanaselityspeli ja yhteenveto

Juttutuvan seniorit pitivät Alias-sanaselityspelistä niin paljon, että järjestimme sen kaksi kertaa. Pelin tarkoituksena oli selittää suullisesti sanoja vuorotellen, niin että muut osallistujat arvasivat. Tämän pelin avulla puhekieli kehittyy ja tärkeänä on se, että osallistuja pyrkii saamaan sanomansa perille huolimatta kielioppivirheistään. Luulen, että seniorimaahanmuuttajalle on tärkeämpää oppia puhumaan niin, että häntä ymmärretään, eikä sanomansa muodolla ole isoa merkitystä.

Aluksi muutama ryhmäläinen oli arka selittämään sanoja, osallistujien kesken oli myös pelkoa, ettei he onnistuisi. Yritimme rohkaista jokaista kokeilemaan olla selittäjän roolissa edes yksi kerta. Oli mukavaa huomata, että pelin jatkuessa ryhmäläiset tulivat itsevarmemmiksi ja heidän pahin pelko, ettei heitä ymmärretä pikkuhiljaa hävisi.

Viimeisellä ohjauksella ryhmäläiset kiittivät meitä kovasti. Heidän mielestä miedän toiminta vastasi heidän tarpeitaan. Emme saaneet kritiikkiä eikä kehittämisehdotuksia tästäkään ryhmästä. Ainut huono asia oli se, että ryhmän ohjaukset loppuvat. Tosiaan oli ikävää jättää tämän ryhmän, koska tiesimme, että meidän toimintatuokioiden jälkeen ei välttämättä ole tulossa mitään.

6.4.2 Arviointi

Juttutuvan senioriryhmä on hyvä esimerkki siitä, että ihmisillä on oikeasti tarve ryhmäytyä ja viettää aikaa yhdessä, vaikka toimintaa ei ole järjestetty, eikä ole ohjaajaa. Puhuhdan seniorimaahanmuuttaja-asukkaat hoitavat omaa hyvinvointia ja kotoutumista itse, mutta kuitenkin he kaipaavat myös järjestettyä, tavoitteellista toimintaa.

Juttutuvan seniorit pitivät meidän ohjaustoimintaa niin tärkeänä, että kerran, kun kerhohuoneen tilat olivat varattu, yksi ryhmäläinen kutsui kaikkia hänen kotiinsa sen sijaan että ohjaustuokio sillä viikolla peruutettaisiin. Tämä oli parasta palautetta meidän toiminnalle.

6.4.3 Tulevaisuuden näkymät

Toistaiseksi Juttutuvan ohjaukset loppuivat tähän. Yritimme markkinoida Pupuhuhdan maahanmuuttajasieneille Monikulttuurisuuskeskus Glorian ryhmää. Heidän esteenä olivat matkakustannukset, huono pakkassää ja huono kunto.

Pupuhuhdan asukasohjaaja Anne Ceesay (2011) kertoo, että erinäiset harjoittelijat ovat pitäneet venäläisille senioreille suomen kielen puheenharjoitustuokioita hänen toimistossaan, mutta ne ovat olleet aina lyhyitä 4-5 viikon jaksoja kahteen eri otteeseen. Tällä hetkellä ei ole ketään harjoittelussa.

Juttutuvan toiminnasta Anne Ceesay sanoo, että tarkoitus ei ole varsinaisesti järjestää asukkaille toimintaa ulkopuolelta käsin jonkun ulkopuolisen organisoimana, vaan että asukkaat itse ideoisivat ja myös organisoisivat oman toimintansa. Asukasohjaajana Anne Ceesay on mahdollistamassa ja auttamassa asukkaita järjestämään itselleen suunnittelemaa toimintaa. (2011.)

7 Pohdinta

Olen osallistunut kahden seniorimaahanmuuttajaryhmän ohjauksiin. Ryhmät olivat luonteeltaan erilaisia: yhden ryhmän ohjaaminen oli selvästi haasteellisempi kuin toisen. Pupuhuhdan venäläissenioreiden ryhmä oli paljon homogeenisempi: kaikilla ryhmän jäsenillä oli sama kulttuuritausta ja äidinkieli, jopa suomen kielen taidot olivat kaikilla suurin piirtein samalla tasolla. En seurannut heidän ryhmäytymistä, mutta uskoisin, että se oli nopea prosessi, sillä ryhmäläisillä oli paljon yhteistä. Vuorovai-
kutukseltaan tämä ryhmä muistutti ystäväpiiriä.

Itselleni oli tietysti paljon helpompaa ohjata tätä ryhmää, koska olen saanut tarvittaessa käyttää venäjän kieltä avukseni. Toisaalta oliko se hyvä asia ohjaustaitojeni kehittymisen kannalta? Pääsivätkö asiakkaatkin liian helpolla, kun kaikki oli selitetty heidän äidinkielellään? Osallistujien mielestä ohjaajien venäjän kielen taidon ansiosta joitakin asioita oli helpompi ymmärtää, esimerkiksi pystyimme selittämään suomen kielen ilmauksia tai slangia, joita ei löydy sanakirjasta. Lisäksi pystyimme neuvomaan ryhmäläisiä arkielämän kysymyksissä.

Gloria-keskuksen 50+ ryhmä oli heterogeeninen; yhdessä ryhmässä on voinut olla jopa neljän eri kulttuurin edustajaa. Kaikilla jäsenillä olivat erilaiset lähtökohdat, osaamiset ja valmiudet. Suomi oli ainut yhteinen kieli tässä ryhmässä, myös ongelman sattuessa ohjaajat neuvoivat asiakkaita suomeksi. Tällöin ryhmätuokiot valmistivat osallistujia tosielämään, jossa ei ole tulkkeja ja jossa kaiken pitää selvittää sillä kielitaidolla, mikä tietyllä henkilöllä on. Monikulttuurisessa ryhmässä ilman omakielistä ohjaajaa kielen oppiminen voi olla tehokkaampaa, koska ryhmäläisten pitää ponnistella ja tehdä enemmän työtä.

Halusin selvittää, minkälaista kotoutumista tukevaa ohjattua toimintaa on järjestetty seniorimaahanmuuttajille Jyväskylässä. Valitettavasti nämä palvelut eivät ole lakisääteisiä ja tästä seuraa se, että seniorimaahanmuuttajien kohtalo on sattuman varassa. Virma-hanke on merkittävästi kehittänyt tälle kohderyhmälle suunnattua toimintaa, mutta hankkeen päätyttyä mitään uutta ei tullut tilalle. Virma-hankkeen työntekijöillä on kuitenkin säilynyt asiantuntijuus ja arvokas kokemus, joten toivottavasti he tulevat jatkossa hyödyntämään sitä. Monikulttuurisuuskeskus Gloria toimii kaikkien ikäryhmien hyödyksi, joten se ei voi keskittyä pelkästään ikääntyviin ihmisiin.

Minun kirjallinen työni on tiivistelmä seniorimaahanmuuttajien tilanteesta, johon olen käyttänyt sekä uudempia että vanhoja lähteitä; toivottavasti siitä on hyötyä jatkotutkimuksille. Yritin myös nostaa ongelma esille ja osoittaa kuinka suuri aukko nykyisessä sosiaalipalvelujärjestelmässä on. Sosiaalialan opiskelijoille olen antanut myös vihjeen, mistä voi saada lisää harjoittelupaikkoja, jotka ovat riittävän haasteellisia ja kehittävät ammattitaitoa.

Tämän opinnäytetyön kautta olen oppinut tekemään sekä itsenäistä että pari- ja ryhmätyötä moniammatillisessa yhteisössä. Olen nauttinut työni toiminnallisesta osuudesta, sillä siitä oli konkreettista hyötyä. Sain myös harjoitella ja reflektoida ohjaustaitojani. Jatkossa seniorimaahanmuuttajien tarpeita voi tutkia monista eri näkökulmista. Mielestäni olisi mielenkiintoista saada tietoa, miten maahanmuuttajat pärjäävät suomalaisissa päiväkeskuksissa, palvelutaloissa ja vanhainkodeissa ja kuinka moni ylipäänsä käyttää näitä palveluita.

On saatu selville, että Jyväskylässä ei ole pysyvää seniorimaahanmuuttajille tarkoitettua toimintaa, vaan on pieniä tuokiojaksoja, jotka alkavat ja päättyvät. Tuloksena on myös se, että ihmisillä on selvästi ohjatun toiminnan tarpeita, mutta heillä on myös esteitä ja pelkoja: heikko kielitaito ja kunto, vaikea taloudellinen tilanne. Tulevien

ammattilaisten haasteena olisi lieventää niitä esteitä, joihin on mahdollista vaikuttaa, esimerkiksi ryhmätoimintapisteen sijaintiin ja ryhmien määrään. Kielen oppimiseen täytyy panostaa, erityisesti puhekielitaitoihin, jotka ovat tärkeitä arjessa selviytymisen kannalta. Vieraalla kielellä puhumisen pelko lieventyy itsestään, kun ryhmän ilmapiiri on kannustava. Kompastuskivenä on resurssi; ilman kunnan ja valtion tukea näitä osallistumisen esteitä on vaikea poistaa. Toivon mukaan uudella kotoutumislailalla tulee olemaan vaikutusta tähän asiaan.

Kotouttamislain tavoitteena on maahanmuuttajan tasa-arvoisuus ja valinnanvapaus; näitä tavoitteita voi saavuttaa ryhmätoiminnan avulla valistamalla ihmisiä heidän oikeuksista. Täytyy myös korostaa, että henkilö, jolla on heikko kielitaito ei ole toisarvoinen ja hän voi vaatia samaa kohtelua kuin muut yhteiskuntalaiset.

Lähteet:

- Ahtamo, G. 2008. Mielekkään elämän verkosto ikääntyneille maahanmuuttajille. Virma-projektin toimintakertomus. Jyväskylä: Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki.
- Ceesay, A. 2011. Puhuhdan asukasohjaaja. Haastattelu 23.5.11
- Forsander, A., Ekholm, E. & Saleh, R. 1994. Monietninen työ haaste ammattitaidolle. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Gothi, R. & Sainio, E. 2008. Elämäntarinatyöskentely – matka kohti eheytymistä. Teoksessa Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön. Toim. Nylund, A. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 38-45.
- Heikkilä, S., Lamppu, V-L., Majakangas, P. & Raitanen, A. 2000. Ikääntyvän kotoutujan opas. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Jyrkämä, J. 2001. Vanheneminen ja vanhuus. Teoksessa Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa. Toim. Jyrkämä, J. & Sankari, A. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja. 2010. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kettuvuori, T. Muistelu lohduttaa: muistojen jakaminen tärkeää maahanmuuttajavanhuksille. Monitori 4:2007.
- Kittilä, R. Ikääntyvät maahanmuuttajat kaipaavat toimintaa ja neuvontaa omalla kielellä. Sosiaaliturva 2009:2.
- Kuusi, U. 2001. Ikääntyneet maahanmuuttajat : hiljainen haaste kunnille, järjestöille ja seurakunnille. Dialogi 11, 2, 24-25.
- Lapitan, G. 2011. Monikulttuurisuuskeskuksen projektityöntekijä. Haastattelu 17.5.2011.
- Linderborg, H. 2006. Artikkelissa: Ikääntyvä maahanmuuttaja hoidetaan kotona. Toim. Ahola, E. Monitori: 4, 26-27.
- Linderborg, H. 2008. Ikääntyneet maahanmuuttajat Suomessa. Teoksessa Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön. Toim. Nylund, A. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 24-30.

- Nylund, A. 2008. Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön-hanke. Teoksessa Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön. Toim. Nylund, A. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 7-14.
- Nylund, A., Sainio, E., Taipale, M. & Tenho, A. 2008. Selvitys ikääntyneiden maahanmuuttajien tilanteesta ja palvelutarpeista. Teoksessa Monikulttuurista hyvinvointia vanhustyöhön. Toim. Nylund, A. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 32-36.
- Petrell, N. Ikääntyminen maahanmuuttajana ei kuulu elämän suunnitelmiin. Monitori 1:2008.
- Raitanen, A. Tukea ikääntyneelle maahanmuuttajalle. Socius 2000:3.
- Seppälä, A. 2011. Monikulttuurisuuskeskuksen Gloria projektipäällikkö. Haastattelu 20.5.2011.
- Sisäasiainministeriö, maahanmuutto-osasto, taustatiedote. 2011.
- Säikkä, M. 2010. Kuntosalikäyntejä, leivontaa ja draamaharjoituksia. Teoksessa Ikätovereita ja ilon hetkiä. Näkökulmia ikääntyvien maahanmuuttajien ryhmätoimintaan. Toim. Vainio, S. & Pietarinen, K. Suomen pakolaisapu. Helsinki: Trinket Oy, 37-48.
- Tilastokeskus. 2009. Viitattu 5.3.11
http://www.stat.fi/til/vaerak/2009/01/vaerak_2009_01_2010-09-30_kat_001_fi.html
- Tilastokeskus. 2009. Viitattu 5.3.11
http://www.stat.fi/til/kans/2009/kans_2009_2010-05-07_tau_001_fi.html
- UKK-instituutti.2010. Viitattu 17.5.11
http://www.ukkinstituutti.fi/tietoa_terveysliikunnasta/aloittajan_liikuntaopas/ikaantyminen_ja_liikunta
- Vanhustyön keskusliitto. 2010. Viitattu 12.4.11
http://www.vanhustyonkeskusliitto.fi/fin/jarjestotoiminta/ikaantyyvat_maahanmuuttajat/
- Vanhustyön keskusliitto. 2011. Viitattu 24.3.11
http://www.vanhustyonkeskusliitto.fi/fin/jarjestotoiminta/ikaantyyvat_maahanmuuttajat/taustaa/

Vilka, H. & Airaksinen, T.2004. Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja.
Tampere: Tammer-paino Oy.

Liitteet:

Liite 1

Elämän hetki 50+ *torstaisin klo 10.00 – 12.00*

*Avoim kaikille ikääntyneille
(maahanmuuttajat ja suomalaiset)*

**Monikulttuurikeskus Gloria
Kauppakatu 18 C 35, 4 krs**

”Yhdessä, nautitaan tästä hetkestä, elämän hetkestä”.

7.10.2010 – Tutustuminen ja keskustelu

14.10.2010 – Sanomalehti

21.10.2010 – Venyttely + senioritanssi

28.10.2010 – Käsityö – korttipaja, virkkausta esim. tähtiä

4.11.2010 – Leivonta

11.11.2010 – Elämän kertomus kuvan avulla.

TERVETULOA

Lisätietoja: Gloria Lapitan 040 823 8607 tai gloria.lapitan@kyt.fi

Liite 2

*Elämän hetki - yli 50-vuotiaiden avoin ryhmä
kaikille seniori-ikäisille, sekä
maahanmuuttajille että suomalaisille
torstaisin klo 10.00 - 12.00*

**Monikulttuurikeskus Gloria
Kauppakatu 18 C 35, 4 krs**

"Yhdessä, nautitaan tästä hetkestä, elämän hetkestä".

31.3.2011	Tutustuminen maailman ruokiin
7.4.2011	Jäte - info, JAPA ry
14.4.2011	Pääsiäiskorttipaja
21.4.2011	Aistipäivä, Senioripalvelu ja Näkövammaisten keskusliitto
28.4.2011	Tutustumiskäynti
5.5.2011	Äitikulttuuri
12.5.2011	Liikunta - venyttely
19.5.2011	Sanomalehtien lukeminen/keskustelu
26.5.2011	Leivontapäivä

TERVETULOA!

Liite 3

Mitä palveluita/toimintaa
toivoisit? Mikä kiinnostaa?

Musiikki: laulaminen, kuuntelu

Liikunta

Tanssi

Käsityö (Askartelu)

Retki/Ulkoilu

Leiri

Teatteri

Elokuvat

Pöytäpelit

Valokuvaus

Piirtäminen

Keskustelu

Ruoan laittaminen / leipominen

Muuta, mitä? _____

Mihin toimintaan jo osallis-
tut? (Olet ennen osallistu-
nut?)

Musiikki: laulaminen, kuuntelu

Liikunta

Tanssi

Käsityö (Askartelu)

Retki/Ulkoilu

Leiri

Teatteri

Elokuvat

Pöytäpelit

Valokuvaus

Piirtäminen

Keskustelu

Ruoan laittaminen / leipominen

Muuta, mitä? _____